

SERIE LEERMEESTERS

Binnen Phoenix Opleidingen hebben we een eigen kijk op onszelf, de ander en de wereld en op wat dat betekent voor de ontmoeting. Die kijk is geïnspireerd door vele denkers en schrijvers, filosofen en psychologen, dichters en doeners, wetenschappers en practitioners. In ons pand aan de Nieuwegracht 56 hebben we een aantal van hen bijeengebracht door een of meer van hun boeken te etaleren op de boekenplanken in de voorkamer. Ernaast hangt sinds kort een bijzondere poster met de namen van hen die we willen eren. In de Vuurvogel staan zullen we de komende tijd stilstaan bij enkele van deze leermeesters.

Als eerste bij
Iván Böszörményi-Nagy.

TEKST: PIETER BERGER EN SANDER REINALDA • REDACTIE: STEFAN WOUDEBERG
BEELD: BARBARA PEERDEMAN

‘Jij bent de grote en ik ben de kleine.’ De cliënt kijkt de representant voor zijn vader diep in de ogen, ademt zwaar en aarzelt. Het duurt even voor de cliënt reageert en de woorden van de begeleider herhaalt. Zijn gespannen kaakspieren en gebalde vuisten verraden zijn tegenzin om de woorden uit te spreken. ‘Jij bent de grote en ik ben de kleine’, zegt hij dan op zachte toon. Na het uitspreken ontspant hij zichtbaar, zijn ademhaling wordt rustiger, zijn handen ontspannen en zijn kin zakt naar beneden. Ook de representant voor vader vindt rust in het aankijken van zijn zoon en zegt dan ferm: ‘En zo is het.’

In deze opstelling van vader en zoon komt een aantal systemische uitgangspunten aan de orde: loyaliteit, ordening en plekbeseft. De zoon maakt zich groter dan zijn vader. Hij zegt als het ware: het gaat hier niet goed en ik ga dit in orde maken. Dit is voor hem geen keuze uit vrije wil, hij doet dit uit liefde voor zijn ouders en daarvoor is geen prijs te hoog. In de beweging boven zijn vader te gaan staan verliest de zoon zijn plek, hij ontkent de verticale ordening.

Loyaliteit is het uitgangspunt van het gedachtegoed van Iván Böszörményi-Nagy (1920 – 2007). Nagy (spreek uit [Nods]) beschreef het begrip loyaliteit in zijn boek *Invisible Loyalties* (Nagy & Spark, 1973). Een tot dan toe niet onderkend of benoemd begrip binnen de psychologische theorieën over menselijke verhoudingen.

Nagy is de initiator van de contextuele therapie: een voor die tijd revolutionair andere benadering van mensen met problemen dan gangbaar was. Kenmerkend voor de contextuele

therapie is het uitgangspunt dat iedereen deel uitmaakt van een groter geheel en dat een ‘probleemeigenaar’ (degene die in therapie gaat of dat nodig lijkt te hebben) een onbewuste en onbedoelde betekenis heeft in dat grotere geheel. In de contextuele benadering worden ook de andere leden van het systeem betrokken in de begeleiding, als dat mogelijk is in persoonlijke aanwezigheid en anders door hun symbolisch een plek te geven. Daarbij wordt het intergenerationale perspectief ingesloten: ook voorouders hebben hun betekenis, en wat zij hebben doorgegeven kan van belang zijn voor de begeleiding in het hier en nu.

Het moge duidelijk zijn dat Nagy hiermee een belangrijke inspirator is van wat we nu ‘systemisch werken’ noemen. De drie fundamentele uitgangspunten daarvan zijn:

- insluiting: het recht erbij te horen en de plicht erbij te laten horen
  - balans van geven en nemen
  - ordening: ieder heeft (recht op) zijn eigen plek in het systeem
- Deze drie pijlers worden door Nagy

Inspiratoren van Phoenix Opleidingen

en (een selectie van) hun boeken

A.H. Almaas

De innerlijke diamant

Roberto Assagioli

Over de wil

Richard Bandler

Tijding Excellence

Gregory Bateson

Het versmoorde paard

Henry Bergson

Tijd en vrije wil

Eric Berne

Wie moet je zeggen nadat je niets hebt gezegd?

Iván Bösztörményi-Nagy

Lusten geven en nemen

John Bowlby

Attachement

Martin Buber

Ik en jij

Joseph Campbell

Man, mythe en metafoer

Robert Dilts

Verhalen je overtuigingen

Norbert Elias

Het symboolpeus

Milton Erickson

Omsluit ictio

Erik Erikson

Bij kind en de samenleving

Jan Foudraine

Wie is mijn hoofd?

Sigmund Freud

Het oedipus

John Grinder

Het hart van NLP

Klaus Grochowiak

Das NLP-Practitioner-Handbuch

Bert Hellinger

De verborgen dynamiek van familiesystemen

Carl Jung

Ik en wij

Maurice Knegtel

Ontwaakt aanwezigheid

David Kolb

Experimentele leertheorie

Kees Kwant

De fenomenologie van taal

Emmanuel Levinas

Het menselijke gezicht

Alexander Lowen

Bio-energetiek

Margaret Mahler

The Psychological Birth of the Human Infant

Maurice Merleau-Ponty

Fenomenologie van de waarneming

Salvador Minuchin

Gezinstherapie

Friedrich Nietzsche

Eye for eye

Fritz Perls

Beleidsbeoordeling

Jean Piaget

Genetische epistemologie

Jean-Paul Sartre

Het zijn en het niet

Virginia Satir

Mensen: leuker mensen

Claude Steiner

Op doodspoor

Paul Watzlawick

De pragmatische aspecten van de menselijke communicatie

Irvin Yalom

Grpetherapie in theorie en praktijk

al beschreven, zij het in wat andere termen. Zo onderscheidt hij verticale loyaliteit (tussen ouder en kind) van horizontale loyaliteit (alle andere relaties) en beschrijft hij de grote betekenis van dit conceptuele onderscheid. Het maakt inzichtelijk hoe belangrijk het voor hulpverleners is om zorgvuldig te zijn met wat men zegt over bijvoorbeeld de ouders van een cliënt. Verwant hieraan is wat Nagy 'meerzijdige partijdigheid' noemt: professionals doen er verstandig aan alle betrokkenen, aanwezig of afwezig, in te sluiten, dus geen bondje te sluiten met de cliënt of met een van de anderen.

In zijn werk onderscheidt Nagy vier zogenoemde dimensies, die van de feiten, de psychologie, de transacties en de relationele ethiek. Met name die laatste dimensie is terug te zien in tal van werkvormen en modules die gangbaar zijn binnen familie- en organisatieopstellingen. Een flink aantal van de begrippen die door Nagy en zijn medewerkers gemunt zijn, maakt deel uit van de dimensie van relationele ethiek, zoals onder meer 'destructief recht', 'roulerende rekening' en 'vervormingen van loyaliteit'.

In de Hongaarse samenleving van Nagy's jeugd bestonden er veelal nauwe familiebanden. Vooral de grootouders speelden een belangrijke rol binnen het gezin. Na de inval van de Sovjets in Hongarije verliet Nagy noodgedwongen zijn vaderland.

Het verstedelijkte en meer individualistische Amerika versterkte zijn gevoel van ontworteld zijn. Dat verklaart wellicht waarom loyaliteit voor Nagy een kernbegrip is geworden. Nagy beschreef bijvoorbeeld ook hoe onze loyaliteit, binnen de context van het gezin, kan vervormen. In de in dit artikel beschreven systemische constellatie wordt de overdreven loyaliteit zichtbaar; de zoon die zich identificeert met de plek van zijn vader en daarmee een oneigenlijke taak op zich neemt. In die taak geeft het kind meer dan vanuit zijn plek als kind passend is en raakt de balans tussen geven en nemen verstoord.

'Ik kan beter voor moeder zorgen dan jij', dat heeft de jongeman lang zo tegen zijn vader kunnen zeggen. Lange tijd, in de jaren van ruzies en spanningen, was hij, in een poging zijn moeder te beschermen, van zijn plek gegaan en had tevens een taak op zich genomen die niet van hem was. Deze plekverwarring en de bijbehorende oneigenlijke taak hadden het contact met zijn vader geen goed gedaan. Soms was het zelfs voor langere tijd verbroken geweest. Pas nu hij zijn plek als zoon weer kan innemen en zijn oneigenlijke taak om zijn moeder te beschermen neerlegt, komt er ruimte voor herstel van het contact met zijn vader en kan hij, steeds luider, zeggen: 'Jij bent de grote en ik ben de kleine. 🐼'

ALS JE MEER WIL LEZEN OVER OF VAN IVÁN BÖSZÖRMÉNYI-NAGY:

- 'De onverbrekelijke band' inleiding en ontwikkeling in de contextuele therapie van Nagy, Annelies Onderwaater (10de editie 2019)
- Invisible Loyalties: Reciprocity in Intergenerational Family Therapy: Reciprocity in Intergenerational Family Therapy, Iván Böszörményi-Nagy & Geraldine M. Spark (1973)